

I. WSTĘP

Przemoc w rodzinie jest jednym z ważniejszych problemów występujących w stale zmieniających się relacjach społeczno-kulturowych.

Jest zjawiskiem, które przechodzi wiele faz, począwszy od narastającego napięcia, poprzez różne formy przemocy po fazę miesiąca miodowego. Nieprawdą jest, że przemoc dotyczy tylko rodzin patologicznych oraz to, że dla dobra dzieci powinno się znosić wszystko ze strony współmałżonka. Najczęściej osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie są kobiety, które bardzo często nie mówią nikomu o tym, co się dzieje w ich domu. Bardzo często były tak wychowywane w swoich rodzinnych domach. Było im wpajane, że rodzina dla „dobra dzieci” powinna być razem, a ona sama powinna wiele wytrzymać i nikomu nic nie mówić. Kobiety dotknięte przemocą domową latami tkwią w związkach z osobami stosującymi przemoc, gdyż bardzo często nie wierzą, że coś w ich sytuacji może się zmienić. Stereotypy dotyczące przemocy dają społeczne przyzwolenie na nią, zniewalając osoby dotknięte przemocą i zmuszając je do milczenia.

Przemoc to nie tylko wyrządzanie krzywdy fizycznej, ale również psychicznej, ekonomicznej czy seksualnej. Przemocą jest również zaniedbywanie osób zależnych. Są to zamierzone działania skierowane wobec członków rodziny, wykorzystujące przewagę sił, powodujące cierpienia i szkody. Działania te naruszają prawa i dobra osobiste.

Zgodnie z art. 2 ust.2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przemoc w rodzinie to "jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą". Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie definiuje członka rodziny, przez którego należy rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy Kodeks karny, a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą. Zgodnie z powołanym w powyższej definicji przepisem Kodeksu karnego osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Poza osobami pozostającymi we wspólnym pożyciu na uznanie za osobę najbliższą nie ma znaczenia fakt istnienia więzi materialnej czy mieszkaniowej

Przemoc w rodzinie bywa złożonym zjawiskiem i nie zawsze jest łatwa do rozpoznania. Aby rozpoznać przemoc wobec najbliższych, należy zwrócić uwagę na cztery charakterystyczne jej kryteria, którymi są: intencjonalność, asymetria sił, naruszenie praw i dóbr oraz cierpienie i powstałe szkody.

Intencjonalne działanie lub zaniechanie działania występuje np. gdy "ktoś sądzi, że wie co jest dla drugiego dobre lub daje sobie prawo do decydowania w jego imieniu. Jest, przy tym,

"święcie" przekonany, że ten drugi powinien mu się "bezwzględnie" podporządkować i zaspokoić jego "jedynie słuszne" życzenia. Mając najlepsze intencje, chce spowodować, by było tak, jak on chce. Nieważne jest tu stanowisko drugiej osoby, jej zdanie, chęci i potrzeby - ma być tak jak on sobie życzy i "to już", "natychmiast", "bez dyskusji i gadania".

Asymetria sił występuje, gdy jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą, jest silniejsza fizycznie, psychicznie, materialnie, zawodowo, społecznie i w wymiarze tej przewagi oddziałuje na osobę słabszą, po to, by zmusić ją do podporządkowania swoim życzeniom.

O naruszeniu praw i dóbr osobistych drugiej osoby można powiedzieć w sytuacji, gdy jedna osoba daje sobie prawo, by drugą uderzyć, obrazić, skrytykować, zabrać coś, nie dać. Nie liczy się z jej potrzebami, życzeniami, protestami, uczuciami. Traktuje daną osobę, jak przedmiot - pozbawiony praw.

Cierpienie i powstałe szkody - mogą być wymierne i nie, widoczne i niedostrzegalne, natychmiastowe i odroczone w czasie.

Przemoc w rodzinie może przyjmować następujące formy:

- **przemoc fizyczna** – może polegać m.in. na popychaniu, szarpaniu, wykręcaniu rąk, policzkowaniu, kopaniu, duszeniu, ciągnięciu za włosy, biciu, rzucaniu/uderzaniu, utrudnianiu korzystania z pomieszczeń, wyganianiu z mieszkania, niewpuszczaniu do domu, zamykaniu w pomieszczeniach, odmowie ich opuszczania, poleceniu wykonywania upokarzających czynności, głodzeniu, odmawianiu pożywienia czy napojów, zmuszania do przebywania w zimnie;
- **przemoc psychiczna** – może polegać m. in. na groźeniu pozbawieniem życia, zdrowia, pobiciem, podpaleniem, popełnieniu samobójstwa, wyrządzeniem krzywdy osobie bliskiej, znieważaniu, poniżaniu, wyszydzaniu, upokarzaniu, ośmieszaniu, izolowaniu, krytykowaniu, wyzywaniu, ośmieszaniu;
- **przemoc seksualna** – może polegać m.in. na: doprowadzaniu bez zgody innej osoby do obcowania płciowego, doprowadzeniu bez zgody innej osoby do poddania się innej czynności seksualnej, wymuszaniu nieakceptowanych praktyk seksualnych, wymuszaniu obcowania płciowego z osobami trzecimi;
- **zaniedbanie** – może polegać m.in. na niezaspakajaniu podstawowych potrzeb emocjonalnych oraz fizycznych dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych, chorych, pozbawianiu ich opieki, wyżywienia, opieki lekarskiej;
- **przemoc ekonomiczna** - może polegać m.in. na: celowym niszczeniu rzeczy osobistych lub wspólnych, dysponowaniu czyjąś własnością bez pozwolenia, pozbawianiem środków lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspakajane niezbędne dla przeżycia potrzeby, odmawianiu lub ograniczaniu dostępu do wspólnych finansów, odbieraniu zarobionych pieniędzy okradanie.

II. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

1. Podstawowym aktem prawnym regulującym przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz osób podejrzanych o stosowanie przemocy jest Ustawa o Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie z dnia 29 lipca 2005r (t.j. Dz.U. z 2015r. poz.1390)

- 1) Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmu z dnia 26 października 1982 roku (Dz.U. z 2016r. poz.487)
 - 2) Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (t.j. Dz.U. z 2017r, poz.1769 z późn. zm.)
 - 3) Uchwała Nr 17/VII/2016 Rady Gminy Braniewo z dnia 11 marca 2016r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Braniewo na lata 2016-2024r.
2. Program jest spójny z następującymi programami rządowymi:
- 1) Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020
 - 2) Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2016-2020.

III. ADRESACI PROGRAMU

Adresatami Programu są mieszkańcy Gminy Braniewo.

IV. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY W GMINIE BRANIEWO

Obserwacje i badania, które zostały przeprowadzone w ostatnich latach ujawniły, że "zjawisko przemocy nie dotyczy jedynie rodzin z tzw. marginesu społecznego, istnieje niezależnie od wykształcenia, pozycji społecznej czy zawodowej członków rodziny, czyli dotyczy ono rodzin z różnych środowisk społecznych."

Na zjawisko przemocy w rodzinie można spojrzeć z następujących perspektyw:

- **prawnej** - według, której przemoc jest przestępstwem, za które grozi sankcja karna,
- **moralnej** - która traktuje przemoc jako zło moralne, za które grozi sankcja własnego sumienia oraz potępienie innych osób,
- psychologicznej**- która opisuje mechanizmy przemocy, zachowania osoby doświadczającej przemocy jak i stosującej przemoc,
- **społeczno-kulturowej** – która upatruje w obyczajach lub też zwyczajach czynników, które mogą usprawiedliwiać stosowanie przemocy.

Mając na uwadze dobro i bezpieczeństwo dokonano diagnozy skali zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Braniewo. Pozyskane dane pozwoliły na zdiagnozowanie problemu przemocy i ochrony ofiar, mieszkańców terenu Gminy Braniewo.

Liczba interwencji domowych przeprowadzonych na terenie powiatu braniewskiego

Lata	Liczba interwencji
2014	1122
2015	1034
2016 (od 01.01. do 30.06.2016 r.)	494

Liczba interwencji domowych przeprowadzonych na terenie gminy Braniewo

Lata	Liczba interwencji
2014	91
2015	113
2016 (od 01.01. do 30.06.2016 r.)	88

Jak wynika z danych zawartych w tabeli na terenie Gminy Braniewo liczba interwencji policji w latach 2014-2016 (I połowa) wykazuje tendencję wzrastającą. W całym roku 2014 odnotowano 91 interwencji domowych, a tylko w I połowie 2016 roku było ich aż 88.

Liczba porad prawnych udzielonych w ramach Punktu Poradnictwa Specjalistycznego funkcjonującego przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Braniewie

Lata	Liczba udzielonych porad prawnych:	
	ogółem	w tym dla osób dotkniętych przemocą
2014	108	4
2015	118	9
2016 (od 01.01. do 30.06.2016 r.)	74	8

Z danych przedstawionych w tabeli 4 wynika, że liczba porad prawnych udzielonych w ramach Punktu Poradnictwa Specjalistycznego funkcjonującego przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Braniewie w latach 2014-2016 (I połowa) wzrasta. Liczba osób dotkniętych przemocą, korzystająca z tego rodzaju wsparcia jest niewielka, jednak z roku na rok rośnie. W 2014 roku tylko 3,7 % korzystających z porad Punktu było osobami dotkniętymi przemocą, w 2015 roku 7,6 %, natomiast w I połowie 2016 roku aż 10,8 %.

Liczba założonych Niebieskich Kart w rodzinach na terenie Gminy Braniewo

Lata	Liczba Niebieskich Kart
2014	52 w 50 rodzinach
2015	38 w 37 rodzinach
2016	51 w 49 rodzinach

Liczba Niebieskich Kart prowadzonych w rodzinach zamieszkujących na terenie Gminy Braniewo. W roku 2015 można zaobserwować spadek założonych Niebieskich Kart, jednak rok 2016 wskazuje na znaczny wzrost problemu przemocy w rodzinie.

Liczba osób dotkniętych przemocą z terenu Gminy Braniewo w latach 2014-2016

Ogółem	2014		2015		2016		
	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	dzieci	mężczyzna
	40	10	29	5	46	20	19
	50		34			85	

W I połowie 2016 roku liczba osób dotkniętych przemocą na terenie Gminy Braniewo wyniosła 65 i była prawie dwukrotnie wyższa niż w roku 2015. Na przestrzeni lat 2014-2016 zaobserwować można, iż w przeważającej większości osobami dotkniętymi przemocą są kobiety a także dzieci.

Liczba posiedzeń Grup Roboczych i Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Braniewo w latach 2014-2016

Lata	Liczba posiedzeń Grup Roboczych	Liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego
2014	112	4
2015	116	4
2016	152	4

Analiza SWOT osób dotkniętych przemocą w rodzinie

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- chęć zmiany jakości swojego życia - wsparcie rodziny - dobra współpraca z ośrodkiem pomocy społecznej - opiekuńczość i miłość do dzieci - zaradność - chęć podjęcia działań na rzecz poprawy swojej sytuacji - otwarta rozmowa o problemie - pracowitość - doświadczenie pracy w grupie - świadomość własnych słabości - otwartość na współpracę - uczciwość - wrażliwość - komunikatywność	- brak możliwości odseparowania się od osoby, w stosunku do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie (trudne warunki mieszkaniowe) - zniechęcenie do działań - brak możliwości zapewnienia opieki dzieciom - poczucie wstydu - brak wiary w siebie - niska znajomość własnych praw i uprawnień - bezradność i bierność w rozwiązywaniu swoich problemów. - poczucie osamotnienia - zaniżona samoocena - zła sytuacja zdrowotna i niepełnosprawność - trudna sytuacja materialna, zależność finansowa od partnera - obawa beneficjentek przed niepowodzeniem - agresywne mechanizmy radzenia sobie ze stresem - nieprawidłowa komunikacja - brak wsparcia ze strony rodziny - niewystarczające połączenia komunikacyjne z miastem - niewystarczająca ilość placówek wspierających.

SZANSE	ZAGROŻENIA
- wsparcie instytucjonalne - wsparcie specjalistów (np.: terapeuta, psycholog) - wsparcie członka/członków rodziny - wsparcie środowiska lokalnego	- obawa/strach przed zmianą życia - brak chęci do dalszego działania - niedostateczne wsparcie instytucji - długotrwałe procedury - konieczność przebywania z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w jednym mieszkaniu - brak komplementarnej pomocy instytucjonalnej - agresja osoby, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc - obojętność/brak reakcji środowiska

Wśród przyczyn mających wpływ na występujące zjawisko przemocy wyodrębniono: społeczne przyzwolenie dla stosowania przemocy, zaburzenie relacji w rodzinie, konflikty rodzinne, niedostateczne wsparcie w rodzinie oraz pozostawianie osób dotkniętych przemocą w rodzinie w związkach przemocowych, niezdolność przerwania przemocy. Natomiast skutkami bezradności wobec przemocy oraz doświadczania różnych form przemocy wśród kobiet są m. in.: brak samoakceptacji, uzależnienie osoby dotkniętej przemocą od osoby stosującej przemoc, zaburzenia psychosomatyczne osób dotkniętych przemocą w rodzinie, poczucie niskiej wartości, winy, wstydu.

Analizując przedstawione dane statystyczne, wnioskować można, iż zjawisko przemocy na terenie Gminy Braniewo występuje coraz częściej, w większym stopniu dotyka kobiety. Osoby dotknięte przemocą niechętnie zgłaszają się do instytucji oferujących pomoc i wsparcie. Może to wynikać m. in. ze znacznych odległości miejsca ich zamieszkania od tych instytucji, niewystarczającymi połączeniami komunikacyjnymi, wysokimi kosztami transportu.

V. CELE I ZADANIA

Cel główny:

„Tworzenie warunków zapewniających rodzinie i jej członkom bezpieczeństwo, prawo do zachowania i poszanowania godności i dóbr osobistych oraz rozwój i funkcjonowanie w rodzinie wolnej od przemocy i agresji domowej”

Cele szczegółowe:

1. Zapobieganie zjawiskom przemocy poprzez działania monitorujące, diagnozujące i uprzedzające występowanie istotnych problemów zagrażających bezpieczeństwu rodziny i jej członków”

ZADANIA	PARTNERZY
Diagnoza zjawisk i przyczyn występowania przemocy domowej, wytyczenie planu działań zaradczych dla środowisk zagrożonych przemocą	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja, kuratorzy sądowi, placówki oświatowe, służba zdrowia, stowarzyszenia, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Realizacja Procedury „Niebieskie Karty”	Podmioty realizujące Procedurę „Niebieskie Karty”
Zbieranie i analizowanie danych, zjawisk sprzyjających występowaniu przemocy w środowiskach, rejestracja faktów przemocy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja, kuratorzy sądowi, placówki oświatowe, służba zdrowia, stowarzyszenia, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Tworzenie urozmaiconej oferty zajęć pozalekcyjnych, zajęć wyrównawczych dla uczniów mających trudności ze zdobywaniem wiedzy, uczenie umiejętności radzenia sobie ze stresem, łagodzenia konfliktów, komunikacji, mediacji, budowania dobrych relacji rówieśniczych	Placówki oświatowe
Promowanie właściwych sposobów rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie z agresją	Placówki oświatowe, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Udzielanie pomocy rzeczowej i organizacyjnej niezdolnym i niezaradnym życiowo rodzinom, pomoc w likwidacji potencjalnych przyczyn występowania przemocy w rodzinie, aktywizacja na rynku pracy, poradnictwo i doradztwo prawne, psychologiczne itp.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe

2. Zapewnienie osobom doświadczającym przemocy bezpieczeństwa i ochrony, pomocy socjalnej, terapeutycznej oraz wdrożenie programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców

ZADANIA	PARTNERZY
Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej oraz wsparcia osobom dotkniętym przemocą – poradnictwo psychologiczne, prawne, socjalne, rodzinne, aktywizacja zawodowa wspomagająca, usamodzielnienie finansowe	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
Skierowanie i umieszczenie osób dotkniętych przemocą w bezpiecznym schronieniu dającym	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja

poczucie izolacji przed osobą stosującą przemoc, pomoc prawna w działaniach separujących osoby doznające przemocy od osób stosujących przemoc	
Wdrożenie terapeutycznych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Sąd

VI. PROGNOZOWANE EFEKTY

1. Zwiększenie skuteczności i dostępności pomocy dla osób doświadczających przemocy.
2. Zwiększenie społecznej wrażliwości i zaangażowania w sprawy przeciwdziałania przemocy.
3. Pogłębienie wiedzy społeczeństwa na temat zjawiska przemocy w rodzinie i sposobach radzenia sobie.
4. Zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie.
5. Zmiana postaw społeczeństwa wobec przemocy w rodzinie.
6. Wzrost profesjonalizmu kadry zajmującej się przemocą w rodzinie.

VII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

1. Środki własne.
2. Środki pozabudżetowe.
3. Sponsorzy.

VIII. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Program ma charakter otwarty i „elastyczny” tzn. może podlegać okresowym weryfikacjom i modyfikacjom związanym ze zmieniającymi się uwarunkowaniami społeczno-ekonomicznymi, rozwojem procesów społecznych i potrzebami w tym zakresie a także wymoga mi prawa.